

ВОЗНИЙ

Микола Ігорович
Nickimax_ua@mail.ru

УДК 339.727.24

АВСТРІЯ, ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕКСПАНСІОНЕР СХІДНОЇ ЄВРОПИ

AUSTRIA AS A KEY EXPANSIONER OF EASTERN EUROPE

аспірант кафедри міжнародної економіки Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана

Стаття присвячена аналізу Австрії, як ключового інвестиційного експансiонера Східної Європи. В статті проаналізована роль, основні напрямки та проекти австрійських інвестицій в розвиток економік України, Білорусії та Росії.

Статья посвящена анализу Австрии, как ключевого инвестиционного экспансионера Восточной Европы. В статье проанализирована роль, основные направления и проекты австрийских инвестиций в развитие экономик Украины, Белоруссии и России.

This article analyzes Austria as a key investment expansioner Eastern Europe. In the article the role, main trends and projects of Austrian investments in the economy of Ukraine, Belarus and Russia.

Ключові слова: *прямі іноземні інвестиції, інвестиційна експансія, експансіонер*

Ключевые слова: *прямые зарубежные инвестиции, инвестиционная экспансия, экспансионер*

Keywords: *foreign direct investments, investment expansion, expansioner*

ВСТУП

У класичному розумінні міжнародний рух капіталу – це рух капіталу між країнами завдяки різниці в нормі прибутку. Науково-технічна революція в 50-х роках ХХ століття, вплинула на генезис міжнародних економічних відносин: з'явилися нові провідні гравці на світовій арені, змінилися світові потоки капіталів і робочої сили. Ці трансформаційні зміни процесу глобалізації світової економіки, призвели до формування специфічного характеру міжнародного руху капіталу – інвестиційної експансії.

Інвестиційна експансія – це інвестування економічно розвинутих країн, підприємств або компаній в економіку зарубіжних країн з метою розширення сфери свого впливу та досягнення своїх стратегічних цілей.

Особливу роль в активізації економічного розвитку провідних країн світу, в тому числі і Австрії, є вдале і своєчасне застосування інвестиційної експансії по відношенню до зацікавлених об'єктів експансії.

Сутність інвестиційної експансії, як основної складової економічної експансії досліджували зарубіжні вчені Шапталов Б.Н. та Ерон Л. Проблематика сутності категорії «інвестиційна експансія» розглядається в роботах вітчизняних вчених Вядрова І.М., Пашова С.М., Мойсененка І.П., Шарпа У., Татаренко Н.О., Поручник А.М. У наукових дослідженнях цих учених значну увагу приділено вивченню інвестицій та інвестування. Економічний вимір дипломатії Австрійської республіки досліджував В. Ціватий.

Незважаючи на наявність достатньої кількості теоретичних досліджень, присвячених проблемі

інвестиційної експансії продовжують існувати питання, щодо реалізації інвестиційної експансії на практиці.

МЕТА РОБОТИ полягає у проведенні аналізу інвестиційної експансії Австрії в країні східної Європи, виявлення тенденцій їх зміни.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, звіти міжнародних організацій та статистичних бюро.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Австрії, одна з найрозвинутіших країн Європи, посідає 11 місце по ВВП за показником купівельної спроможності на душу населення у світі [9]. Австрія лишається країною, яка вкладає інвестицій в інші країни (13940 млн. дол. США) більше ніж залучає сама (11083 млн. дол. США). Вона одна з не багатьох країн яка ціле направлено інвестує в пострадянські країни, такі як Україна, Білорусь і Росія. В ці три країни було інвестовано понад 68,7% або 9581 млн. дол. США всіх інвестицій Австрії [11].

Розпочата у 2008 році світова фінансово-економічна криза, її наслідки та кризові явища на окремих світових ринках, а також анексія РФ Криму позначилися на характері австрійських ПІІ, однак австрійські компанії не припинили вкладати кошти в активи цих країн.

До числа ключових і «типових» австрійських інвесторів відносяться переважно найбільші приватні компанії цієї країни, які в цілому ведуть активну

зарубіжну інвестиційну діяльність. Найчастіше вони являють собою не диверсифіковані холдинги, а вузько спеціалізовані компанії, що проводять свою діяльність в одній галузі.

Окремо слід виділити такий тип австрійських інвесторів, які є європейськими тільки за місцем реєстрації. По суті, така компанія представляє собою національного інвестора з приймаючої ПІІ країни, який зареєстрував окрему компанію в Австрії і вкладає кошти вже не як національний інвестор, а як іноземний. До числа таких компаній відноситься, наприклад, Activ Solar GmbH - австрійська компанія українських бізнесменів А. Ключова та С. Ключова, яка виробляє на території України полікристалічний

кремній і будує сонячні електростанції. Проте подібних інвесторів не так вже й багато, в тому числі завдяки можливості національних компаній розглянутих країн зареєструвати дочірні структури в більш «зручних» з фінансової точки зору юрисдикціях (наприклад, на Кіпрі).

Як показало дослідження, всі три розглянуті країни в тій чи іншій мірі є одержувачами інвестицій з Австрії (див. табл. 1). Активність австрійських компаній залежить як від розміру економіки приймаючої країни, її галузевої структури, умов інвестиційної діяльності, політичної ситуації, так і від чисто географічного чинника - віддаленості території.

Таблиця 1

Галузева структура австрійських ПІІ у країні регіону

[складено автором на основі [2, 3, 4,5]]

Галузь інвестування	Накопичення інвестиції на кінець року, млн. дол. США					
	Україна		Білорусь		Росія	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Банківський сектор	716	542	187	268	1473	1322
Оброблювання деревини та виготовлення товарів з дерева	140	205	0	107	736	1266
Телекомунікації	0	0	1040	1497	0	0
Будівництво та девелопмент	82	190	0	0	200	1046
Енергетика	0	1002	0	1	0	0
Целюлозно-паперова промисловість	200	412	0	0	38	415
Напівпровідникова промисловість	170	558	0	0	0	0
Видобуток сирової нафти і природного газу	0	1	0	0	200	0
Разом	1460	3010	1248	2139	2970	4432

У Росії основні регіони інвестування зосереджені в європейській частині країни. Тим самим австрійські інвестори в останні роки дотримуються «європейської спрямованості» своєї інвестиційної діяльності в розглянутих державах. По суті, європейська частина СНД є продовження балканської-східноєвропейського вектору експансії австрійського бізнесу, який традиційно розглядає країни Центрально-Східної Європи як «домашній ринок». Річні звіти багатьох австрійських компаній свідчать про те, що їх економічна експансія на Балканах і в Східній Європі не тільки має суто комерційні міркування, але перебуває під впливом культурно-історичного чинника.

При цьому слід відзначити й іншу особливість австрійських ПІІ, властивість багатьом інвесторам при зарубіжній діяльності, - це «столичність» інвестування. Інакше кажучи, австрійські компанії вкладали кошти в усіх трьох країнах в столичні регіони. Так, найбільша «столичність» характерна для Білорусі цей показник сягає 58% (при обліку тільки Мінська). Для України був характерний показник «Столичний» в 50% (при обліку тільки Києва). У Росії, при обліку разом Москви і Московської області, більше 48% проектів з австрійською участю припадало на цей столичний регіон [3, 7].

В цілому за кількістю проектів лідирує Росія: у 2008-2013 роках на її території за участю австрійських компаній було реалізовано 35 проектів.

Друге місце за той же період, займає Україна: тут реалізовувалося 26 проектів за участю австрійського капіталу. У Білорусі австрійські компанії вклади вали кошти в рамках 12 проектів. Тобто чим більше число проектів з австрійським участю реалізовувалося в країні, тим менший показник «столичний» був характерний для цієї держави [3].

Найбільше число австрійських компаній інвестували кошти в Росію - 20 компаній в рамках 10 секторів інвестування. При цьому серед окремих галузей максимальні накопичені ПІІ характерні для банківської справи, оброблення деревини та виготовлення виробів з дерева, а також будівництво, девелопмент. Далі йде Україна з 15 компаніями, які реалізовували проекти в семи секторах. З окремих галузей виділяються електроенергетика, напівпровідникова промисловість і банківська справа. Відчутну роль відіграє целюлозно-паперове виробництво. І в Білорусі австрійські інвестиції спрямовувалися тільки в чотири сектори вісьмома фірмами, лідируюча галузь-реципієнт – телекомунікації.

В цілому найбільш привабливими секторами для інвестування з боку австрійських компаній у всіх трьох провідних країнах регіону були будівельний комплекс і фінансовий сектор. Зокрема, в рамках будівельного комплексу реалізовувалося 24 проекти за участю австрійського капіталу, в рамках фінансового сектора - 22 проекти (причому якщо банківська справа домінувало масштабами ПІІ, то

страхова справа виділялося кількістю проектів). У сукупності ці два сектори забезпечили майже 60% всіх австрійських проектів (і понад 35% австрійських капіталовкладень) на території України, Білорусі та Росії з причини динамічного розвитку самих цих галузей, а також в силу спеціалізації австрійських компаній - інвесторів.

Третім за привабливістю для австрійських ПІІ були інші галузі промисловості. У цю групу увійшли 18 проектів, більше 57% яких відносяться до лісопромислового комплексу. Так, в рамках галузі оброблення деревини та виробництва виробів з дерева реалізовувалися сім проектів в Україні, Білорусії та Росії, тобто там, де дозволяли природні умови для розвитку цієї галузі. Ще чотири австрійських проект відносяться до целюлозно-паперового виробництва на території Білорусії та Росії. Окремо варто згадати в рамках даного сектора, що австрійські компанії не уникають настільки «ризикованих» для ринку розглянутих країн напрямів інвестування, як переробка відходів. Поки дані проекти одиничні (по одному в Білорусі та Україні) і швидше перебувають на початкових стадіях. За межами вище описаних трьох основних секторів інвестиційної діяльності австрійських компаній направляють свої інвестиції в галузі, які в силу високої конкуренції в секторі, включаючи місцевих гравців, завищеної вартості входу на той чи інший ринок і ряду інших обмежень представлені всього декількома проектами.

За характером інвестиційної діяльності австрійські проекти в розглянутих країнах поділилися практично порівну: 36 проектів здійснювалися через покупку вже наявних активів, а 32 проекту - як інвестиції «з нуля». Тим самим компанії з Австрії при наявності привабливих місцевих активів прагнули до їх придбання, проте при відсутності таких і за умови перспективності місцевого сектора компанії створювали новий підрозділ. При цьому чіткої галузевої прив'язаності для інвестицій «з нуля» не простежується: нові активи австрійські компанії створювали як у промисловій сфері (лісова, паливна, хімічна), так і в агропродовольчій, інфраструктурній та сфері послуг (оптова та роздрібна торгівля, фінансовий сектор, зв'язок та ІТ).

Незважаючи на фінансово-економічну кризу та її наслідки, австрійські компанії в 2008-2013 роках інвестували кошти в ряд великих проектів з обсягом вкладень більше 100 млн. дол. США, при цьому більшість з цих великих проектів були початі в докризовий період. Подібні ПІІ були характерні для України, Білорусі та Росії. У галузевому розрізі великі проекти відносяться до лісопромислового комплексу, паливному й будівельному комплексах, зв'язку та ІТ, інфраструктурних мереж.

Найбільшою угодою розглянутого періоду стала покупка одним з провідних телекомунікаційних холдингів Telekom Austria Group «Велком», що є першим GSM - оператором в Білорусі та обслуговуючого в даний час більше 4.9 млн абонентів. Австрійська компанія придбала 70% акцій «Велком» через купівлю SB Telecom Limited в 2007 році, заплативши за них \$ 1.04 млрд. Згідно договору у,

решту 30% були придбані в 2010 році за \$ 457.4 млн. Подібні вкладення і подальші інвестиції дозволили Австрії увійти в число найбільших іноземних інвесторів телекомунікаційної галузі Білорусі [12].

Українська економіка є досить привабливою сферою вкладання австрійського капіталу, і в цілому Австрія протягом останніх років замикала п'ятірку найбільших країн-інвесторів України. Серед великих проектів австрійських компаній можна виділити купівлю австрійським фондом EPIC майже 93% найбільшого українського оператора фіксованого зв'язку ПАТ «Укртелеком» у 2011 році (пізніше переданий). Крім того, Activ Solar GmbH з 2008 року інвестувала в свої українські проекти в інфраструктурній сфері та хімічному комплексі більше \$ 1.5 млрд. Зокрема, австрійська компанія в 2008 році викупила в українського власника 74.99% акцій ВАТ «Завод напівпровідників» і почала його комплексну модернізацію, що дозволило в 2011 році запустити повноцінне виробництво полікристалічного кремнію. Інвестиції в програму модернізації перевищили \$ 550 млн. У 2010 році стартував другий проект Activ Solar GmbH: створення сонячних електростанцій, на яких і використовується полікристалічний кремній. До Зараз побудовано вже 11 електростанцій різної потужності - від 7.5 МВт до 105.5 МВт («Родникове», «Перово», «Охотникове», «Митяєве», «Миколаївка», «Болград», «Приозерна», «Лиманська», « Вознесенськ », « Дунайська », « Старокозаче »), розташованих в Криму який навесні 2014 був незаконно анексований Росією. Інвестиції в розвиток альтернативних джерел енергії перевищили \$ 1 млрд. У сукупності реалізація проектів Activ Solar GmbH дозволила створити понад 2 тис. робочих місць [6]. Ще однією сферою вкладення австрійського капіталу стало целюлозно-паперове виробництво. Ці ПІІ пов'язані з компанією Pulp Mill Holding GmbH, що володіє з 1999 року ПАТ «Київський картонно-паперовий комбінат». Зараз компанія є власником більше 95% акцій комбінату, на купівлю яких було витрачено \$ 200 млн. Крім того, Pulp Mill Holding GmbH продовжує інвестувати в розвиток комбінату, частка якого на українському ринку целюлозно-паперової продукції становить близько 30%. У 2011-2013 роках австрійські інвестиції в модернізацію виробництва, що включає, зокрема, будівництво когенераторної станції, перевищили \$ 210 млн [10].

Ситуація з великими австрійськими проектами на Росії подібна з українськими. Австрійські ПІІ привернуло мала кількість компаній і галузей, незважаючи на диверсифіковану в цілому інвестиційну діяльність австрійських компаній на Росії. Однією з таких галузей є лісопромисловий комплекс. За межами цього комплексу серед великих проектів виділяється діяльність австрійської Immofinanz AG, яка серед іншого займається в Росії будівництвом і девелопментом. У 2006 році компанія викупила у своїх партнерів «Патер-девелопмент» три торгово-розважальних комплекси в Москві: «Золотий Вавилон 1», «Золотий Вавилон 2», «П'ята авеню». Через два роки до складу компанії увійшов складський комплекс «Шушари-2» в Санкт-

Петербурзі. До теперішнього моменту компанія володіє на Росії чотирма діючими і одним, що будується торгово-розважальними центрами у російській столиці, що дозволяє їй займати близько 8% від загального обсягу торгових площ на московському ринку, і вже згадуваним складським комплексом. У ці проекти Immofinanz AG інвестувала більше 850 млн. дол. США

Решта великих проектів були реалізовані в лісопромисловому комплексі. Зокрема, Kronospan Holding East Limited продовжив розвивати свій підмосковний завод, побудований в 2002-2005 роках і випусковий різні плитні (ДСП, дерево-волокнисті плити типу МДФ і ХДФ) оздоблювальні матеріали, а також формалін, сполучні смоли. До 2011 року загальний обсяг інвестицій австрійської компанії в російське підприємство склав 650 млн. дол. США У 2011-2012 роках було інвестовано ще більше 155 млн дол. США в створення першого російського виробництва орієнтовано-стружкова плит. Діяльність Kronospan Holding East Limited дозволила створити 600 нових робочих місць на її підмосковному заводі.

Останній великий проект на Росії пов'язаний з ВАТ «Архангельський ЦПК», що входить до складу Pulp Mill Holding GmbH і являється лідером у виробництві тарного картону і целюлози в країні. За розглянутий період австрійська компанія вклала значні кошти в розвиток одного зі своїх ключових активів у Росії. Зокрема, в 2010 році Pulp Mill Holding GmbH викупив у «Базового елемента», другого найбільшого акціонера комбінату, 33.6% ЦБК за \$ 150 млн, що поклато край багатьом конфліктам між власниками і дозволило Pulp Mill Holding GmbH одноосібно займатися розвитком комбінату. Власником же всіх 100% акцій комбінату австрійська компанія стала тільки в 2013 році, викупивши решту 2.58% акцій. Крім того, австрійські інвестиції спрямовувалися і на розвиток самого виробництва [10].

Ще кілька австрійських проектів були через кілька років перепродані, що іноді спричиняло повний відхід компанії з місцевого ринку. Проте подібний тип інвестиційної діяльності був характерний головним чином для двох країн: України та Росії. Більшість таких австрійських інвестицій почали здійснюватися в докризовий період (у 2005-2007 роках) і були завершені переважно в 2010-2011 роках.

В цілому припинені проекти зачіпали всього кілька секторів: найбільш «ризикованих» сектором для компаній з Австрії виявився фінансовий (банківська і страхова справа). П'ять проектів з дев'яти відносились саме до нього і здійснювалися як в Україні, так і на Росії. Крім того, австрійські компанії припинили інвестиційну діяльність в сектора зв'язку та ІТ (Україна), транспортного і паливного комплексу (Росія).

В Україні три австрійські компанії скоротили свою інвестиційну діяльність, при цьому дві з них повністю покинули український ринок. Зокрема, EPIC через 2 роки після аукціону з приватизації найбільшого національного оператора фіксованого зв'язку, що обслуговує 10 млн абонентів, - ПАТ «Укртелеком» - продала свої 93% акцій місцевому

гравцеві - «Групі СКМ», що також володіє телекомунікаційними активами в Україні [1]. Покинула український страховий ринок і Generali Vienna Group. Компанія в 2006 році за \$ 88 млн придбала 50% (+1 акція) СК «Гарант - Авто» - одного з великих учасників українського ринку з регіональною мережею з 35 філій. Однак через 5 років, в силу загальної кризи, конфліктів з іншим акціонером і втрати значної частини клієнтів, Generali Vienna Group продала свою частку в компанії за \$ 10 млн колишньому власнику. З банківського сектора України в 2012 році пішла Erste Group Bank. Австрійська компанія проникла на український банківський ринок в 2006 році шляхом покупки банку «Престиж», що включає 120 відділень, за \$ 104 млн. Сума продажу через 6 років українському ПАТ «Фідобанк» склала всього \$ 83 млн. Таким чином, частина припинених австрійських проектів була завершена зі значними фінансовими втратами для іноземних компаній.

ВИСНОВКИ

Стратегія інвестиційної експансії Австрії передбачає подальше зростання їхньої присутності в Східній частині Європи, і Україна займає одне з найбільш важливих напрямків інвестування. Австрійці не бояться як вкладати інвестиції в акції компаній, так і проводити інвестування з нуля. Для подальшого дослідження слід виділити більш глибокий аналіз інвестиційної експансії, як Австрії так і інших провідних країн світу.

Список використаних джерел

1. Група СКМ купує в австрійської групи EPIC контроль над «Укртелекомом» - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.scm.com.ua/uk/media-centre/news/view/1337/>
2. Державна служба статистики України - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Межгосударственный статистический комитет содружества независимых государств - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.cisstat.org/>
4. Национальный статистический комитет республики Беларусь - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/otrasli-statistiki/>
5. Федеральная служба государственной статистики - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.gks.ru/>
6. Active Solar - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.activsolar.com/>
7. Eurostat - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
8. Generali Holding Vienna AG вышел из состава акционеров УСК "Дженерали Гарант" - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.companion.ua/articles/content?id=17768>
9. International Monetary Fund. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.imf.org/>
10. Pulp Mill Holding GmbH - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pulpmill.at>
11. Statistik Austria. Die Informationsmanager - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.statistik.at/web_en/statistics/index.html
12. Velcom – About Company - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.velcom.by/en/private/about>